

INICIATYVA „NAUJAS EUROPOS PLANAS UKRAINAI“

(patvirtinta bendru Europos reikalų komiteto ir Užsienio reikalų komiteto sprendimu 2017-03-03)

Šio dokumento tikslas – pasiūlyti naują ilgalaikę Vakarų ir Ukrainos santykių strategiją, atsižvelgiant į Krymo aneksiją ir užsitęsusią Rusijos Federacijos agresiją Rytų Ukrainoje, Europos Sąjungos (toliau – ES) krizę ir jos dabartinį nepasirengimą plėtrai artimiausią dešimtmetį, JAV naujosios administracijos galimus naujus geopolitikos orientyrus, Prezidento V. Putino pastangas susigrąžinti Rusijos įtaką po TSRS žlugimo, griauinant per septynis dešimtmečius nusistovėjusią pasaulio tvarką bei kvestionuojant JAV, kaip vienintelės supervalstybės statusą, ir stengiantis sumažinti stabilizuojantį ir Europos saugumą užtikrinantį vaidmenį bei pasitikėjimą JAV.

2017 m. vasario 21 d. minėjome trečiąsias Maidano revoliucijos metines.

Per prabėgusius 3 metus Ukrainoje įvyko didelės permainos: Rusija okupavo Krymą, sukėlė teberusenantį karą Rytų Ukrainoje, tačiau Ukrainos demokratiškai išrinkta valdžia sustabdė karinę agresiją, pasirašė Asociacijos su ES sutartį, pradėjo įgyvendinti esmines reformas, stabilizavo valstybės finansus ir ekonomiką, ėmėsi kovos su plačiai paplitusia korupcija.

Per praėjusius 3 metus ir visame pasaulyje įvyko didelių permainų: Rusija Sirijoje ir įvykusiuose JAV Prezidento rinkimuose demonstravo, kad neatsisako globalių tikslų agresyviu ir neprognozuojamu elgesiu daryti įtaką pasaulio raidai sau palankia linkme; ES ir Vakarai vis dar neatsigauna po 2009 metų pasaulinės finansų krizės; po *Brexit* ir pabėgėlių krizės būtų nerealu tikėtis, kad per artimiausią dešimtmetį ES būtų pajėgi pasiūlyti Ukrainai aiškią narystės ES perspektyvą. Ukrainos narystė NATO dėl Rusijos agresyvaus pasipriešinimo taip pat gali būti sunkiai pasiekama.

Ši padėtis yra pavojinga Ukrainai, naudinga Rusijai ir kelia grėsmę Vakarams. Šiandieninio Kremliaus režimo tikslas yra akivaizdus: pasiekti, kad europietiška transformacija nesiplėstų ir nebūtų sėkminga Rytų partnerystės šalyse, ypač Ukrainoje, nes šių reformų sėkmė galėtų savo pavyzdžiu užkrėsti ir Rusijos visuomenę. Kol Vakarai paskendę savo problemose, Kremliui jau pavyko pasiekti, kad tokios transformacijos sparta sulėtėtų Gruzijoje, o nusivylę Moldovos rinkėjai išsirinktų prorusišką prezidentą. Jeigu tai pavyktų pasiekti ir Ukrainoje, būtų

didžiausia strateginė Kremliaus režimo pergalė. Tai grėstų naujais dideliais neramumais Ukrainoje ir vis didėjančiu revanšistiniu imperiniu Rusijos agresyvumu, siekiančiu sugriauti visą Vakarų saugumo architektūrą.

Tam, kad tai neįvyktų, Ukraina per artimiausią dešimtmetį turi išlikti europietišku reformų kelyje, nepaisant to, kad per šį laikotarpį ES greičiausiai bus nepajėgi jai pasiūlyti ES narystės perspektyvos. Kad Ukraina taptų europietiška valstybe, per artimiausią dešimtmetį pačioje Ukrainoje turės būti įgyvendintos milžiniškos reformos. Centrinėje Europoje tokios reformos buvo sėkmingos, nes ES anksti ir drąsiai, po Berlyno sienos griūties 1989 m., šio regiono šalims pasiūlė narystės ES perspektyvą ir tai buvo esminis veiksnys, visoje Centrinėje Europoje padėjęs išsaugoti stiprų politinį konsensumą bei visuomenės motyvaciją reformoms, nepaisant visų šiose šalyse per tą laikotarpį vykusių dramatiškų politinių pokyčių ar įvairių krizių.

Kaip tokią motyvaciją didelėms ir esminėms reformoms per artimiausią dešimtmetį išsaugoti Ukrainoje, kai realiai narystės ES perspektyva jai nebus pasiūlyta, – tokio plano šiuo metu neturi nei pati Ukraina, nei Vakarų bendruomenė. Kaip išsaugoti Vakarų suinteresuotumą remti Ukrainą, nepaisant to, kad per artimiausią dešimtmetį Ukrainos politinėje raidoje ir įgyvendinant reformas bus daug chaoso ir nesėkmių, – tokio plano Vakaruose taip pat nėra.

Dėl to esame įsitikinę, kad Vakarų bendruomenė, aktyvūs Europos keliu žengiančios Ukrainos šalininkai, atsižvelgdami į naują geopolitinę realybę, šiandien turi pasiūlyti „Naujo Europos plano Ukrainai“ iniciatyvą. Tokio plano įgyvendinimas turi tapti nauja, pirmiausiai Europos, ambicija, pačiai Europai padedančia įveikti šiandienos nusivylimo, netikėjimo „Europos projektu“ nuotaikas. Europa vėl gali būti stipri („great again“), jeigu ji drąsiai imsis didelio Europos plano Ukrainai. Prie šio plano įgyvendinimo turėtų daug prisidėti ir visa Vakarų bendruomenė, ypač JAV ir Kanada.

Šio plano turinys yra apibrėžiamas šiomis principinėmis nuostatomis:

1. Ukrainos valstybės išlikimo sąlyga yra jos priklausymas Europos civilizacijai. Šiuo metu ES nepajėgi suteikti Ukrainai narystės ES perspektyvą, tačiau tai neturi tapti neįveikiama kliūtimi Ukrainos motyvacijai įgyvendinti reformas, taip pat pačios Europos motyvacijai spręsti Ukrainos problemą ir nepalikti jos savieigai ar nurašyti Ukrainą dėl šios „negebėjimo“ vykdyti reformas. Platesne prasme Planas skirtas tam, kad tiek Ukrainos, tiek Europos motyvacija siekti Ukrainos europietiško būto išsaugota, nepaisant priešingų Rusijos pastangų. Toks motyvaciją išsaugojantis planas leistų spręsti ir mums bendrą Rusijos agresijos Vakaruose problemą, lokalizuojant karinį konfliktą Rytų Ukrainoje ir neleidžiant jam plisti.

2. Reformos Ukrainoje nėra svarbesnės už taiką (karą) Donbase. Tai vienodai svarbu. Neturime leisti Prezidentui V. Putinui pasitraukti iš Ukrainos kaip nugalėtojui, nesumokėjus už

Krymo aneksiją bei karą Donbase. Tai skatintų naują Kremliaus agresiją ir naujus militarinės isterijos priepuolius Rusijos visuomenėje.

3. Planas yra skirtas sėkmingoms reformoms Ukrainoje, kuri ypač svarbi Europos stabilumui ir saugumui. Ukrainos sėkmė yra būtina sąlyga Rusijos ateities sėkmei. Tokia Ukrainos sėkmė yra būtina sąlyga atskleidžiant Prezidento V. Putino tariamų pergalių pragaištingumą Rusijos likimui.

Planą turi sudaryti dvi esminės dalys:

1. Ekonominės paramos Ukrainai planas, apimantis artimiausią dešimtmetį, kol ES pasirengs pasiūlyti Ukrainai narystės ES perspektyvą. Į šį paramos planą turi būti įtrauktas paramos Ukrainai būdų ir priemonių paketas, kuris padėtų Ukrainoje išlaikyti motyvaciją europietiškomis reformoms, nepaisant to, kad artimiausiu laiku Ukrainai nebus pasiūlyta narystės ES perspektyva. Tai galima pasiekti tik parodant Ukrainos žmonėms, kad europietišku reformų procesas lemia ir spartų ekonomikos bei žmonių pajamų augimą, ir naujų darbo vietų atsiradimą.

Kaip vienas iš tokios paramos būdų turėtų būti didelės finansinės investicinės paramos paketas („Maršalo Planas“), kuris padėtų Ukrainos ekonomikai daug sparčiau priartėti prie Europos ekonominio išsivystymo lygio. Tarptautinėje bendruomenėje gerai žinomas Rytų Europos ir Ukrainos ekspertas Andersas Aslundas teigia, kad Ukrainos ekonomikos metinis augimas vietoj dabartinių 2–2.5 proc. galėtų pasiekti 6–8 proc., jeigu beveik dvigubai išaugtų investicijų į Ukrainos ekonomiką apimtis (<http://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/ukraine-needs-investment-not-just-solidarity-time-for-international-donors-to-pony-up>). Toks finansinės paramos paketas turėtų siekti bent 5 mlrd. eurų per metus ir turėtų būti panašiai sudarytas kaip ir paramos paketas, kurį per paskutinius keletą metų Vakarų bendruomenė suteikė Graikijai. Šio finansinio paketo – „Maršalo plano“ – panaudojimas Ukrainoje turėtų būti susietas su konkrečia reformų darbotarke, kurios įgyvendinimą turėtų prižiūrėti panašios sudėties kaip Graikijai teikiant paramą veikianti „troika“. Dėl plano įgyvendinimo būtų pasirašomas įpareigojantis tarptautinių donorų ir Ukrainos susitarimas, paremtas griežtu sąlygiškumu, finansinę paramą aiškiai susiejantis su konkrečiomis reformomis, jų įgyvendinimo terminais ir kriterijais. Šis planas turi būti grindžiamas principu „parama mainais į reformas“.

Be to, Lietuva ES lygmeniu inicijuos politines diskusijas su Europos Parlamentu, Europos politinėmis partijomis, ES valstybėmis narėmis, Europos Komisija, kitomis ES institucijomis dėl 2020–2027 metų ES biudžeto daugiametės perspektyvos, siekdama, kad iki 3 proc. iš šiuo metu planuojamo daugiau negu 1 000 mlrd. eurų biudžeto būtų skirta „Maršalo planui“ Ukrainoje įgyvendinti ir taip būtų sukurta iki 30 mlrd. eurų dydžio daugiametės finansinės paramos Ukrainai priemonė.

Norint pasiekti, kad šis „Maršalo planas“ Ukrainai būtų sėkmingas, turime sukurti tam skirtą institucinę bazę Ukrainoje, kaip po Antrojo pasaulinio karo Europoje buvo sukurta efektyvi Maršalo plano įgyvendinimo agentūra (ERA, *European Reconstruction Agency*). Analogiška institucija turėtų būti sukurta ir Ukrainoje. Siūlytume, sekant Vokietijos „KfW – Development Bank“ pavyzdžiu, sukurti Ukrainos vystymo banką, kuris administruotų skirtas lėšas ir kartu siektų pritraukti kitus kapitalo šaltinius ir kurio metinius planus galėtų tvirtinti priežiūrą atliekančios „troikos“ nariai. Šis bankas taip pat galėtų teikti ir Ukrainos eksporto garantijas, tai ypač paskatintų ekonomikos modernizavimą.

2. Paramos narystei ES paketas, kuris būtų skirtas laikotarpiui, kai po dešimtmečio ir ES, ir Ukraina bus pasirengusios tam, kad Ukrainai būtų pasiūlyta narystės ES perspektyva. Šis paketas apimtų standartines ES paramos priemones, kurios buvo suteiktos Centrinės Europos šalims tiek iki jų derybų dėl narystės ES pradžios, tiek ir derybų metu.

Ukraina yra Rusijos ir Vakarų civilizacijos priešstatos linijos svarbiausia atkarpa. Rusija turi aiškią ilgalaikę strategiją, kaip šioje atkarpoje panaudojant politines, karines, ekonomines, informacines, korupcines priemones pasiekti pergalę ir esminį tikslą – kad Ukraina negalėtų priklausyti Europos civilizacijai. Vakarai ir Ukraina, ir visi mes, turime padaryti viską, kad tokia Rusijos strategija nepasiektų savo tikslo. Tam ir skirta ši iniciatyva – Naujas Europos planas Ukrainai, kaip dalis aiškesnės ir ambicingesnės Vakarų strategijos Ukrainoje ir visame regione tarp ES ir Rusijos sienų. Tokiame „civilizacijų kare“ ir Ukraina, ir Vakarai turi suprasti, kad įprastų tarpvyriausybinių bendradarbiavimo priemonių, diplomatinė kanalų nepakanka tikslui pasiekti. Reikia burti koalicijas, Ukrainos draugų grupes ir klubus Europoje ir Amerikoje, tarptautinėse organizacijose, būtina strateginė komunikacija Vakarų visuomenėms, motyvuojanti jas ginti savo interesus nuo Rusijos agresijos ir tai daryti pirmiausia Ukrainoje.

Tai galima pasiekti tik daug drąsiau Vakarų politinius ir finansinius išteklius investuojant į Ukrainos sėkmę. Ukrainos sėkmė turi tapti nauja ES ir visos Vakarų bendruomenės ambicija. Šiandieninėmis aplinkybėmis ir ukrainiečiai, ir europiečiai gali ir turi vienytis į bendrą koaliciją – „pasiekime, kad Ukraina būtų vėl didi, pasiekime, kad Europa būtų vėl didi“ („*let's make Ukraine great again, let's make Europe great again*“).

Kviečiame jungtis į tokią Naujo Europos plano Ukrainai koaliciją!

Parengė:

A. Kubilius, Lietuvos Respublikos Ministras Pirmininkas (1999-2000, 2008-2012, konservatorius)

G. Kirkilas, Lietuvos Respublikos Ministras Pirmininkas (2006-2008, socialdemokratas)

P. Vaitiekūnas, Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministras (2006-2008)